Вступ до ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ЯКОВА

Це Послання належить до так званих «загальних», або «соборних» послань – тобто таких, що адресовані християнам загалом. Його автором вважається зведений брат Ісуса, який увірував після Його воскресіння (Матвія 13:55; Івана 7:5; Дії 1:14; 12:17; 15:13; 21:18; Галатів 1:19; 2:9). Імовірно, Послання було написане на ранньому етапі історії християнства і звернене до християн із євреїв (1:1). Через подання практичних моральних настанов у стилі притч, його часто називають «Приповістями» Нового Заповіту.

Зміст

1:1	Привітання
1:2–16	Стикаючись із випробуваннями, складнощами, спокусами
1:17–27	Рятівне Слово має стати щоденною релігією
2:1–13	Неупереджену любов потрібно виявляти до кожного
2:14–26	Віра повинна бути дієвою
3:1–12	Язик треба контролювати
3:13–18	Для християнської поведінки необхідна мудрість
4:1 – 5:6	Світськість суперечить християнській мудрості: Жага мирських насолод (4:1–5); потреба проявляти смирення (4:6–10); потреба утримуватись від засудження інших (4:11–12); не забувайте включати Бога у свої бізнес-плани (4:13–17); не зловживайте багатством (5:1–6)
5:7–12	Виявляйте терпіння
5:13–18	Моліться
5:19–20	Заохочуйте інших залишатися вірними

Головна тема

Незважаючи на те, що Послання складається з низки непов'язаних між собою етичних тверджень, його все ж можна розглядати як заклик до християнського життя, організованого за конкретними принципами. Практичність цього життя та необхідність зберігати вірність Богу у своїй християнській поведінці обговорюється у світлі головної настанови: «Будьте виконавцями Слова, а не лише слухачами» (1:22). Цей організаційний принцип пояснюється та демонструється у необхідності 1) витримувати випробування (1:2–16); 2) допомагати нужденним (1:27); 3) проявляти неупередженість (2:1–13); 4) проявляти свою віру в ділах (2:14–26); 5) контролювати язик (3:1–12); 6) проявляти мудрість, миролюбність і смирення у стосунках з іншими (3:13 – 4:12); 7) будувати плани з урахуванням Божої волі (4:13–17); 8) уникати несправедливого використання земних статків (5:1–6); 9) проявляти терпіння (5:7–12); 10) молитися (5:13–18) і 11) турбуватися про тих, хто заблукав у своїй вірі (5:19–20).

Спеціальний розділ

ЗАХИСТ БІБЛІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ ЩОДО МОЛИТВИ 5

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ 12

ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ЯКОВА

[1:2] Докладніше про страждання та Божу любов дивіться у Спеціальному розділі на стор. 14 коментарів до Йова.

[1:2–4] Для атеїстів випробування та труднощі, біль і страждання не мають жодного сенсу. Але для теїстів, які розуміють, що Бог створив світ як ідеальне середовище, яке має допомогти людям вирішити, де вони хочуть провести вічність, випробування мають сенс. Вони сприяють розвитку та вдосконаленню людського духу.

[1:12] На відміну від тих, хто не вірить у Бога, християни розуміють, що якщо вони витримають життєві випробування та залишаться вірними Богові, то отримають вічну нагороду.

[1:13] Дивіться також коментарі до Буття 35:11.

[1:13] У цьому вірші чітко зазначено, що Бог не спокушає людей; проте в Буття 22:1 (в англійських перекладах) стверджується, що Бог «спокусив» Авраама принести в жертву свого сина. Чи це правомірне протиріччя?

Якщо Буття 22:1 насправді навчає, що Бог спокусив Авраама вчинити зло і згрішити, то Бог Біблії міг би бути «квадратним колом», тобто прикладом логічного протиріччя. Але справа в тому, що Бог не спокушав Авраама чинити зло. Ця уявна розбіжність зазвичай базується на фразуванні, вжитому в Біблії короля Якова, та лише на одному значенні (з багатьох) єврейського слова *нісса*, вжитому в Буття 22:1. Хоча це слово може означати «спокушати», але перші два значення, які Браун, Драйвер і Бріггс надають слову *нісса* у своєму єврейсько-англійському лексиконі Старого Заповіту, це «випробовувати, перевіряти»[1]. Подібним чином і Теологічний лексикон Старого Заповіту визначає це слово просто як «випробовувати»[2]. З цієї причини практично всі основні більш сучасні переклади, включаючи NKJV, NASB, ESV, NIV і RSV, перекладають це слово в Буття 22:1 як «випробовував», а не «спокушав».

Коли Давид одягнув обладунки царя Саула перед двобієм із Голіафом, то зрозумів: «Не можу в ньому ходити, бо я *ніколи* не **пробував** (*нісса*)!» (1 Самуїла 17:39). Очевидно, що це «пробування» не мало нічого спільного зі «спокушанням» Давидом своєї зброї; він просто не мав нагоди приміряти й перевірити обладунки Саула раніше. Бог вів Ізраїль пустелею впродовж 40 років, щоб «щоб впокорити…**випробувати**» його (Второзаконня 8:2), а не спокусити до гріха. Давши Ізраїлю Десять заповідей, Мойсей сказав: «Не бійтеся, адже Бог прийшов, щоб вас випробувати (*нісса*), щоб Його страх був перед вами, аби ви не грішили» (Вихід 20:20). Зверніть тут увагу на контраст між Богом, який випробовує людину, і намаганням спонукати людину до гріха.

Якщо тлумачити Біблію чи будь-яку іншу книгу, не усвідомлюючи, що слова мають різні значення, раціональне тлумачення неможливо. Багато ймовірних протиріч у Біблії легко пояснити, просто визнавши, що слова вживаються у різних значеннях. Як слід розуміти те чи інше слово – буквально чи образно? Чи має те саме слово в одному контексті означати те саме, що й в іншому контексті, чи воно може мати різні значення? Якщо сучасні люди розуміють, що фраза «бігати по колу» має різні значення, чому деяким людям так важко зрозуміти різні способи використання слів у біблійні часи? Чи може бути так, що деякі критики Біблії просто схильні тлумачити Святе Письмо несправедливо? Докази показують, що саме так і є.

Насправді, Буття 22:1 не суперечить Якова 1:13, а повністю відповідає тому, що Яків написав у 1:2–4. Наказуючи Авраму принести в жертву свого обіцяного сина (Євреїв 11:17), Бог дав Авраму ще одну можливість довести свою відданість Йому. А Авраам скористався цим випробуванням, щоб продовжувати шлях до більш повної, зрілої віри.

1:19 aУ NU-тексті – *Знайте це* або *Ось що знайте*.
1:26 aNU-текст опускає *між вами*.
2:8 aЛевіт 19:18
2:11 aВихід 20:14; Второзаконня 5:18
bВихід 20:13; Второзаконня 5:17
[2:14–17] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 2 коментарів до Римлян щодо послуху віри.*
2:18 aNU-текст опускає *свою*.
2:23 aБуття 15:6

[2:24] Одним із поширених переконань у багатьох релігійних колах є ідея про те, що Бог спасає кожну людину виключно на основі її віри, незалежно від будь-яких її дій. Згідно з цією ідеєю, яку часто називають *sola fide*, людина спасається тільки вірою. Це конкретне переконання зазвичай формулюється так: «Люди спасаються тільки через Христа, тільки благодаттю і тільки вірою». На думку сучасних прихильників спасіння «тільки вірою», хрещення, визнання віри чи навіть покаяння не можуть бути умовами отримання спасіння, оскільки вони є чимось «окрім» віри.

Цікаво відзначити, наскільки далеко доктрина «тільки віра» відійшла від своєї початкової форми. Ідея спасіння тільки вірою часто приписується Мартіну Лютеру. Дійсно, він та інші реформатори кинули виклик католицькій церкві, яка продавала індульгенції та пропонувала спасіння, засноване на «ділах». Мартін Лютер часто навчав, що спасіння ґрунтується лише на вірі, а не заслуговується через добрі діла людини. Проте Мартін Лютер не вважав, що «тільки віра» має означати, що просто розумового прийняття божественності Христа буде достатньою для отримання спасіння. Фактично, розуміння Лютером ідеї «тільки вірою» не відповідає сучасній ідеї про те, що хрещення не може бути необхідною умовою для спасіння. І хоча зрозуміло, що думки людей жодним чином не є авторитетними, коли йдеться про Божий план спасіння, все ж цікаво відзначити, що Мартін Лютер щиро вірив у необхідність хрещення як передумови для спасіння. У своєму Великому Катехізисі Лютер писав:

> Я стверджую, що хрещення не є вигаданою людьми дрібницею, а що його встановив Сам Бог. Крім того, Він чітко й урочисто наказав нам охреститися, інакше ми не будемо спасенні. Ніхто не повинен думати, що це необов'язкова справа, як рішення надіти, скажімо, червоне пальто. Надзвичайно важливо, щоб ми високо шанували Хрещення як щось чудове і славне. Ми пропагуємо і так завзято відстоюємо такий погляд на хрещення тому, що сучасний світ сповнений сект, які голосно проголошують, що хрещення є лише зовнішньою формою і що зовнішні форми марні… Хоча хрещення і справді виконується людськими руками, але це справді Божа дія[3].

З цих коментарів Лютера стає зрозуміло, що він вважав водне хрещення необхідним для спасіння. Багато релігійних груп, які приписують свої ідеї про спасіння «тільки вірою» Мартіну Лютеру, не були навчені того, що розуміння ним ідеї «тільки вірою» суперечило не «ділам» Божим (як-от хрещення та покаяння), а ділам-заслугам, якими людина сподівається «заробити» своє спасіння.

Що тоді сказав би Мартін Лютер тим, хто сьогодні навчає, що концепція «тільки віра» виключає хрещення? Зауважте його слова стосовно цієї доктрини:

> Але наші всезнайки, люди нового духу, стверджують, що спасає тільки віра, і що людські діла та зовнішні форми ніяк цьому не сприяють. Ми відповідаємо на це так: звичайно, ніщо в нас насправді не робить цього, крім віри, як ми почуємо пізніше. Але ці сліпі вожді сліпих

> відмовляються бачити, що віра повинна мати щось, у що вірити, тобто щось, за що чіплятися, щось, на чому можна стояти і в що пускати своє коріння. Таким чином, віра чіпляється за воду і вірить, що Хрещення є чимось, у чому є чисте спасіння і життя, не через воду, як я досить часто наголошував, а тому, що з нею поєднується ім'я Бога… Із цього випливає, що кожен, хто відкидає Хрещення, відкидає Боже Слово, віру та Христа, Який спрямовує нас до Хрещення та прив'язує до нього[4].

Мартін Лютер був лише людиною. Він припускався помилок і мав багато хибних уявлень про Біблію. Однак слід зауважити, що доктрина «тільки віра», яку так часто приписують йому, була значно спотворена. Слова Мартіна Лютера недвозначні та зрозумілі. Його доктрина «тільки віра» не виключала хрещення як необхідну умову для спасіння. Чи може бути так, що багато пропагандистів доктрини «тільки віра» не досить ретельно досліджували твори людини, якій так часто приписують цю доктрину?

Біблія навчає, що люди спасаються благодаттю через віру (Ефесян 2:8–9). Однак вона не навчає, що люди спасаються «тільки вірою» без будь-яких подальших актів послуху. Іронічно, що єдине місце в Біблії, де слова «віра» і «тільки» або «самою» вжиті разом, це Якова 2:24, де сказано, що людина «оправдується… **не самою** вірою». Навіть Мартін Лютер визнавав, що водне хрещення не є ділом, яким людина заслуговує своє спасіння. Натомість, воно є актом послуху, так само як визнання і покаяння, яких вимагає Бог для отримання спасіння.

[2:26] На відміну від поглядів матеріалістів, гуманістів і невіруючих, християни розуміють, що окрім фізичного світу існує й духовний світ. Сам Бог є Дух (Івана 4:24) і існує у вічності за межами фізичного світу. Яків тут стверджує, що фізичне тіло помре, але людський дух продовжуватиме існувати і після смерті.

3:3 аУ NU-тексті – *Отже, якщо*…

3:12 аУ NU-тексті – *так і солоне джерело не може давати солодкої води*.

4:4 aNU-текст опускає *Перелюбники й*.

4:6 аПриповісті 3:34

4:13 аВ М-тексті – *давайте підемо*.

5:4 аБукв. євр. *Воїнств*

5:5 aNU-текст опускає *немов*.

[5:10–11] У той час як атеїсти вважають людські страждання безглуздими й доказом того, що Бога не існує, християни розуміють, що це життя є випробувальним полем, де ми стикаємося з багатьма труднощами в очікуванні кінця земного життя. Якщо ми будемо проходити всі наші випробування з витривалістю, наполегливістю і терпінням, нас супроводжуватимуть Божа співчутливість і милосердя. Дивіться також 1:2–4.

5:12 аВ М-тексті – *впали в лицемірство*.

ЗАХИСТ БІБЛІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ ЩОДО МОЛИТВИ

Намагаючись дискредитувати Біблію, скептики часто нападають на її вчення щодо молитви. Вони стверджують, що можна довести неточність певних тверджень Ісуса про молитву, і тому всі розумні люди повинні відкинути і Ісуса, і Біблію. З цього приводу скептики регулярно цитують слова Ісуса: «Коли Мене про щось попросите в Моє Ім'я, – Я те зроблю» (Івана 14:14). А потім зазвичай згадують випадки, коли батьки молилися в ім'я Ісуса і просили Бога врятувати їхніх хворих дітей, але діти померли, незважаючи на їхні молитви. На підставі цього скептики стверджують, що смерть дітей є доказом того, що Ісус казав неправду і не варто вірити Його заявам про молитву. Окрім Івана 14:14, скептики часто цитують і Матвія 21:22, інтерпретуючи текст вірша подібним чином. На думку скептиків, якщо людина щодня проситиме мільйон доларів, щиро віритиме у своєму серці, що вона його отримає, і ставитиме ім'я Ісуса в кінці молитви, тоді, якщо Бог не відповідає на цю молитву, то Ісус збрехав, а Біблія неправдива.

Чи біблійне вчення про молитву і справді не можна узгодити з тим, що ми бачимо у повсякденному житті? Чи Ісус робив неправдиві заяви Своїм учням про ефективність молитви? Чи тлумачення слів Ісуса скептиками є точним і виправданим? Відповідь на ці запитання – однозначне «ні». Чесний, критичний погляд на вчення Біблії щодо молитви показує, що воно є внутрішньо послідовним і цілком відповідає реаліям життя.

РОЗУМІННЯ ТВЕРДЖЕННЯ

Більшість із нас розуміє принцип надання пояснювальних зауважень до твердження. Наприклад, гіпотетичні силогізми, побудовані за принципом «якщо…, то…», є добрим прикладом таких пояснень. Припустимо, Білл каже: «Якщо Джон працюватиме вісім годин, я дам йому 50 доларів». Якщо Джон вимагатиме від Білла оплати, не виконавши роботу, він неправильно зрозумів умову, або пояснення отримання оплати. Звісно, він міг би стверджувати, що Білл сказав: «Я дам Джону 50 доларів». І попри те, що формально він правильно процитував слова Джона, його аргументація буде невдалою, оскільки він знехтував пояснювальним твердженням: «Якщо Джон працюватиме вісім годин». Без виконання першої умови особа, яка робить заяву, не несе відповідальності за виконання другої умови. Стосовно того, що в Біблії сказано про молитву, навіть поверхневе читання Нового Заповіту показує, що багато висловлювань Ісуса щодо молитви супроводжуються певними критеріями або умовами, які необхідно виконати, щоб ця молитва була ефективною.

В ІМ'Я ІСУСА ХРИСТА

На прикладі Івана 14:14, одного з улюблених віршів скептиків, можна показати одну з основних «пояснювальних» концепцій щодо молитви. У цьому вірші Ісус сказав Своїм учням: «Коли Мене про щось попросите **в Моє Ім'я**, – Я те зроблю». Надзвичайно важливо розуміти, як фраза «в ім'я Ісуса Христа» використовується в Біблії. В розумінні скептиків, ця фраза означає, що якщо людина промовить слова «в ім'я Ісуса Христа» в кінці молитви, то Бог зобов'язаний відповісти на цю молитву позитивно. Однак просте додавання слів «в ім'я Ісуса Христа» в кінці молитви – це не те, що мається на увазі в Біблії, коли сказано, що молитва має бути «в Його ім'я». Ця фраза означає, що все сказане або зроблене має бути зроблено **владою** Ісуса Христа. Серйозні дослідники Біблії вже давно зрозуміли, що це правильне вживання цієї

фрази. Цей принцип чітко пояснений в Колосян 3:17: «І все, що тільки робите, – словом або ділом, – усе *робіть* в Ім'я Господа Ісуса, дякуючи через Нього Богові Отцеві». Це не означає, що перед кожною дією чи реченням ви повинні проголошувати, що наступне робиться «в ім'я Господа Ісуса»; це означає, що будь-які дії чи слова мають **узгоджуватися з ученням Ісуса Христа та бути Його владою**. Дивіться Спеціальний розділ на стор. 4 коментарів до Колосян.

Для прикладу припустимо, що хтось стукає у ваші двері й кричить: «Відчиніть двері в ім'я закону». Чи повинні ви відчиняти двері цій людині? Це залежить від конкретної ситуації. Якщо це поліцейський, який має ордер і уповноважений урядом увійти у ваш будинок, то ви повинні. Однак якщо це якась людина з вулиці, яка просто додала фразу «в ім'я закону» до свого наказу, щоб він звучав більш переконливо, то вам не слід відчиняти двері. Фраза «в ім'я закону» має силу лише в тому випадку, якщо особа, яка її використовує, дійсно уповноважена урядом виконувати певні дії. Подібним чином і фраза «в ім'я Господа Ісуса» (або «в ім'я Ісуса Христа») має силу лише в тому випадку, якщо те, про що моляться, справді дозволено Ісусом. Наприклад, якби людина молилася: «Господи, будь ласка, прости мені мої гріхи, навіть якщо я не хочу прощати іншим їхніх гріхів. В ім'я Ісуса, амінь», чи виконав би Ісус таке прохання? Ні, тому що Він пояснив, що Бог прощатиме лише тих людей, які готові прощати інших (Матвія 6:14–15). Додавання фрази «в ім'я Ісуса Христа» не надає молитві якоїсь магічної сили, яка дозволяє проханню обійти владу і вчення Христа.

У Книзі Дії ми бачимо надзвичайно ефективну ілюстрацію цієї істини. Павло, Петро та інші апостоли проповідували й творили чудеса «ім'ям Ісуса Христа». Вони зцілювали людей владою Христа, а їхня проповідь була натхнена Святим Духом. Побачивши, наскільки ефективно Павло творив такі чудеса, «деякі з мандруючих юдейських заклиначів почали закликати Ім'я Господа Ісуса на тих, хто мав злих духів, кажучи: Заклинаємо вас Ісусом, Якого проповідує Павло!» (Дії 19:13). Мандруючі юдейські заклиначі так само неправильно зрозуміли цей принцип, як і сучасні скептики: вони думали, що просте використання фрази «в ім'я Господа Ісуса» у своїй діяльності буде кваліфіковано як діяльність «в ім'я Господа Ісуса». Наслідки неправильного використання ними імені Ісуса швидко стали очевидними. Коли семеро синів Скеви спробували прикликати ім'я Ісуса, злий дух відповів: «Ісуса я знаю і Павла знаю, а ви хто такі? І накинувся на них чоловік, у якому був злий дух, і, перемігши обох, подужав їх, так що втекли з того дому нагі та побиті» (Дії 19:14–16). Просте додавання імені Ісуса до дій або прохань, які Ісус не санкціонував, не вважається виконанням чогось «в ім'я Господа Ісуса», як вказує Біблія. [Примітка: навіть якщо скептики не вірять у правдивість цієї історії в Дії 19, вони не можуть заперечувати, що вона є наочною ілюстрацією та пояснювальним коментарем до того, що мається на увазі, коли в Біблії сказано робити або казати щось «в ім'я Господа Ісуса». Якщо скептики збираються нападати на позицію Біблії щодо молитви, вони повинні дозволити Біблії пояснювати себе].

ЗГІДНО З БОЖОЮ ВОЛЕЮ

Буде невиправдано ставити під сумнів позицію Біблії щодо молитви і при цьому не зважати на численні найважливіші концепції, пов'язані з біблійним ученням на цю тему. Ви можете знати, що будь-яка особа, яка вириває вірші про молитву з їх контексту і не звертається до основних уривків, таких як Матвія 6:9–15, або не знає, що такі уривки є в Біблії, або свідомо й навмисно проявляє інтелектуальну нечесність. Якщо ви дійсно хочете знати, чого навчав Ісус про молитву, ви просто повинні взяти до уваги **все**, чого Він навчав про молитву, а не розглядати лише кілька розрізнених віршів, які скептики хочуть відокремити від їх контексту.

Наставляючи Своїх учнів щодо молитви, Ісус пояснив, що вони повинні включати у свої молитви думку про те, що повинна виконуватися Божа воля (Матвія 6:10). Апостол Іван, який добре знав науку Ісуса про молитву, сказав: «І це *та* відвага, яку маємо до Нього, що коли чогось попросимо **згідно з Його волею**, Він вислуховує нас! А коли знаємо, що слухає нас, – чого б тільки ми не попросили, – то знаємо, що одержуємо те, чого просили в Нього» (1 Івана 5:14–15). Зауважте, що якщо виключити вірш 14, то цей уривок міг би звучати так: «А коли знаємо, що слухає нас, – чого б тільки ми не попросили, – то знаємо, що одержуємо те, чого просили в Нього». Однак у такому разі ми б виключили важливе пояснювальне твердження про те, що наші прохання мають відповідати Божій волі та виходити із серця, яке є достатньо смиренним, щоб

прийняти Божу волю, навіть якщо це означатиме, що наше прохання може бути відхилене. Витягуючи з Євангелій уривки віршів, що стосуються молитви, скептики винні в замовчуванні саме такої важливої пояснювальної інформації.

Коли ми розглядаємо ідею молитви «згідно з Божою волею», ми бачимо, наскільки важливою є ця умова, адже не буде задоволено жодних прохань, які намагаються порушити або обійти верховну волю Бога. Наприклад, хтось може молитися: «Боже, благаю, спаси мою матір, навіть якщо вона не вірить в Ісуса Христа і не хоче покаятися у своїх гріхах. Прошу, нехай вона потрапить на небеса, в ім'я Ісуса Христа, амінь». Чи задовольнить Бог це прохання? Біблія чітко дає зрозуміти, що Він, безперечно, цього не зробить, тому що це означало б порушити Його визначену волю про те, що спасіння дається Ім'ям Ісуса Христа (Дії 4:12).

Більше того, певні події в цьому фізичному світі необхідні Богу, щоб виконати Свою волю на землі. Наприклад, якби один із апостолів Ісуса попросив Бога зберегти життя Ісуса і не дозволити Йому померти на хресті, це прохання суперечило б Божій волі і тому не отримало б ствердної відповіді. Чудовим прикладом цього, є випадок, коли Петро дорікнув Ісусу за те, що він передрік Свою смерть. На що Ісус відповів йому: «Іди геть від Мене, сатано, бо не думаєш про те, що Боже, а про те, що людське!» (Марка 8:33). Хоча Петро, напевно, вважав свої дії відповідними Божій волі, але це було не так. Так само й багато подій у житті старозавітного персонажа Йосифа могли тоді здаватися йому несправедливими. Безсумнівно, він молився, щоб його звільнили з рабства або з в'язниці. Але наприкінці його життя ми бачимо, що Божа воля полягала в тому, щоб зробити Йосифа великим правителем у Єгипті та врятувати через нього єврейський народ. Йосиф усвідомив цей факт і сказав своїм братам, які колись продали його до Єгипту: «Не бійтеся! Хіба ж я замість Бога? Ви задумали проти мене зло, однак Бог повернув це на добро, – аби вийшло так, як є сьогодні: щоб прогодувати численний народ» (Буття 50:19–20). Рабство й ув'язнення були засобами, за допомогою яких Бог привів Йосифа до влади, виконавши Свою волю.

Чи може бути так, що люди просто не знають про всі Божі плани щодо їхнього життя? Звичайно. Мойсей написав: «Скрите *належить* Господу, нашому Богу, а відкрите – нам та нашим синам навіки, щоб виконувати всі слова цього закону» (Второзаконня 29:28). Чи є якісь ознаки того, що Бог відкрив комусь із людей Свої плани щодо Йосифа ще до того, як вони були здійснені? Ні. Чи є якісь ознаки того, що Бог розповів людям про Свою розмову з сатаною та про Його план щодо Йова до подій, які за цим послідували? Немає. Чи Бог зобов'язаний розкривати людям усі різноманітні аспекти Своєї волі? Звісно ні. Саме це Ісус намагався донести до людей, навчаючи їх про молитву. Навіть якщо ми можемо не знати, у чому конкретно полягає Божа воля щодо нашого життя, коли ми молимося, наше серце має бути готовим прийняти події, які Бог допустить у наше життя, і ми повинні розуміти, що ми не завжди можемо знати Божу волю.

Важливо також чітко розуміти, що як тільки буде доведено, що є певні вимоги, які стосуються молитви, скептики повинні змінити весь хід своїх аргументів. Замість заяв про те, що позиція Біблії є внутрішньо непослідовною або суперечить реаліям життя, скептики тепер мають стверджувати, що молитва взагалі є «марною», навіть якщо це й **неможливо довести**. Однак знову ж таки, твердження скептиків про те, що молитва згідно з Божою волею робить молитву марною і не здатною змінити світ, є безпідставними. Чи може бути так, що результати численних подій чи ситуацій відповідають волі Бога? Звичайно. Для ілюстрації цієї тези припустимо, що батько дістає дитині напій із холодильника. Він може обирати серед різних поживних варіантів, серед яких сік, молоко або вода. Якщо дитина попросить води, це може відповідати бажанню батька? Звичайно. А якщо дитина попросить сік, чи може цей варіант бути таким само прийнятним, як і вода? Так. Але припустимо, дитина попросить щось, чого немає в холодильнику, або щось шкідливе. Хоча ці варіанти були б поза волею батька, інші три варіанти (молоко, вода або сік) були б також можливі. Таким чином, якби дитина захотіла соку і попросила його, то її прохання (молитва) було б виконано. [Примітка: скептики можуть заперечити, що оскільки Бог знає все, Він має знати і те, чого хочуть Його діти, перш ніж вони попросять Його про це. Але Біблія чітко формулює цю думку в Матвія 6:8. Хоча Бог дійсно знає все (Псалом 138:1–6), Він також наказав Своїм дітям просити те, чого вони бажають (Матвія 7:7). Можна навести чимало причин, чому Бог хоче, щоб Його діти представляли Йому свої

прохання. Одна з них полягає в тому, що Бог хоче, щоб люди розуміли свою залежність від Нього (Дії 17:28)].

Цей принцип ілюструють кілька біблійних прикладів, коли Божа воля щодо людей передбачала значну варіативність подій, яким Він міг дозволити статися. Наприклад, у 2 Царів 20:1–11 розповідається про смертельну хворобу царя Хезекії. Коли пророк Ісая повідомив його, що він помре, Хезекія повернувся обличчям до стіни і молився, щоб Господь подовжив йому життя. Господь почув його молитву і додав до його життя п'ятнадцять років. Тут ми маємо приклад розвитку ситуації, коли обидва результати узгоджувалися з Божою волею: життя Хезекії та смерть Хезекії. Якби він не помолився, то помер би від своєї хвороби. Однак у відповідь на його молитву Бог втрутився у хід подій і дозволив йому жити. Всупереч хибним твердженням скептиків, молитва Хезекії справді мала силу змінити реальний хід подій. Цікаво також відзначити, що Хезекія одужав від своєї хвороби за допомогою **природних** засобів. Ісая наказав слугам царя покласти в'язку смоківниць на струп Хезекії, і він видужав. Ця історія є чудовим прикладом людини, яка молилася згідно з Божою волею. Ця молитва кардинально змінила природний хід подій, і Бог діяв через природні засоби, щоб досягти Свого наміру. [Примітка: хоча скептики можуть і не визнавати правдивість цієї біблійної історії, вони не можуть спростувати той факт, що вона надає принаймні теоретичне пояснення того, як людина могла молитися згідно з Божою волею та змінити хід подій].

ВІРТЕ – І ОДЕРЖИТЕ

Іншою загальновизнаною вимогою ефективної молитви є щира віра в те, що Бог може і відповість на молитву, якщо це відповідає Його волі. Як сказав Ісус: «Все, що попросите в молитві **з вірою**, – одержите» (Матвія 21:22). Звичайно, цей вірш не означає, що віра є єдиною передумовою для отримання відповіді на молитву. Фактори, які ми згадували до цього, – прохання владою Ісуса та згідно з Божою волею, – також є необхідними. Але цей та інші вірші навчають, що віра є необхідною складовою ефективної молитви, про що чітко сказано в Якова 1:5–8.

Проте скептики часто стверджують, що мільйони добрих християн регулярно моляться про те, чого вони так і не отримують, і наголошують, що вони справді вірили, що отримають те, про що просили, але їхні молитви все ж були безрезультатними. Скептики заявляють, що їм точно відомо, що ті християни щиро вірили, що отримають позитивну відповідь на свої молитви. Проте слід наголосити, що скептики ніяк не могли знати, хто насправді щиро вірив, що Бог відповість на їхні молитви. Адже навіть ті, хто стверджує, що вірить у позитивний результат своїх молитов, можуть мати сумніви щодо Божої сили та обіцянок відповісти на молитви. По правді кажучи, потрібно вміти досліджувати серця й розум людей, щоб зробити точне судження щодо їх віри. І оскільки в Біблії чітко зазначено, що тільки Бог може знати таємниці серця (Псалом 43:22), то тільки Він спроможний оцінити справжню віру людини. І хоча такі фактори як молитва згідно з Божою волею та владою Христа впливають на ефективність молитви, щира віра в Божу готовність і здатність відповісти на молитву також необхідна для успішності молитви.

МОЛИТВА ПРАВЕДНОГО

Від Старого Заповіту до Нового, автори книг Біблії наголошують, що грішні, бунтівні люди не повинні сподіватися отримати позитивну відповідь від Бога на свої молитви. Лише розкаяним, слухняним послідовникам Христа обіцяно, що Бог почує їхні молитви й активно діятиме в їхньому житті. Яків писав, що «має велику силу ревна молитва **праведного» (**5:16). Петро заявив:

> … хто хоче життя любити й бачити добрі дні, нехай утримує [свій] язик від зла й уста від лукавої мови; нехай ухиляється від зла і чинить добро, нехай шукає миру та побивається за ним. Адже очі Господні – на праведних, а Його вуха *звернені* до їхньої молитви; обличчя ж Господнє проти тих, хто робить зло (1 Петра 3:10–12).

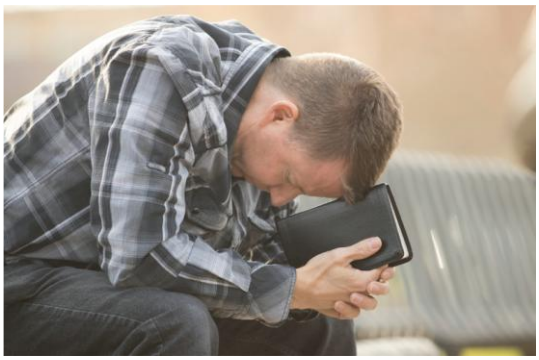

Безіменний сліпий, якого Ісус зцілив, добре узагальнив цей принцип: «Адже відомо, що грішників Бог не слухає, але коли хто Бога шанує і чинить Його волю, того Він слухає» (Івана 9:31). Автор Книги Приповістей зазначив: «Господь далекий від безбожних, а молитву праведних Він чує» (15:29). Додаткові докази того, що праведність є обов'язковим елементом ефективної молитви, знаходимо в Книзі пророка Єзекіїла. За його днів старійшини та проводирі єврейського народу почали поклонятися ідолам. Проте у скрутні часи вони також намагалися шукати допомоги істинного Бога, не полишаючи й ідолів. В Єзекіїла 14:1–5 читаємо:

> І прийшли до мене мужі зі старійшин Ізраїля, і сіли перед моїм обличчям. І до мене було Господнє слово, що промовляло: Людський сину, ці чоловіки поклали їхніх божків на їхнє серце і поставили спотикання їхньої провини перед їхнім обличчям. Хіба вони взагалі можуть до Мене звертатися? Через це заговори до них і скажеш їм: Так говорить Володар, Господь: Кожна людина з дому Ізраїля, яка тільки покладе своїх ідолів на своє серце і спотикання своєї провини поставить перед своїм обличчям, і прийде до пророка, Я, Господь, Я відповім йому, адже він приходить багатьма своїми ідолами, щоб схопити дім Ізраїля за їхнім серцем, бо відчужені від Мене у своїх ідолах, в них усіх.

Біблія чітко і ясно навчає, що ті, хто не слідують за Богом вірно, не повинні очікувати, що Він відповість на їхні молитви. Слід також зазначити, що, хоча багато людей вважають себе вірними послідовниками Христа, вони не підкорилися Божій волі. Як сказав Ісус:

> Не кожний, хто каже Мені: Господи, Господи! – увійде до Царства Небесного, але той, хто виконує волю Мого Отця, Який на небесах. Багато хто скаже Мені того дня: Господи, Господи, чи не Твоїм Ім'ям ми пророкували, чи не Твоїм Ім'ям бісів ми виганяли, чи не Твоїм Ім'ям численні чудеса творили? Тоді скажу їм: Я ніколи не знав вас! Відійдіть від Мене ви, які чините беззаконня! (Матвія 7:21–23).

Часто буває так, що більшість людей, яких скептики називають вірними послідовниками Христа, просто не послухалися Бога і, згідно з біблійним ученням, не повинні очікувати від Нього відповіді на їхні молитви через своє бунтарське життя.

ЕГОЇСТИЧНІ МОТИВИ І БАЖАННЯ

Припустимо, хтось молиться, щоб Бог давав йому по десять тисяч доларів щодня до кінця життя, **щоб витрачати ці гроші лише на себе, задовольняючи свої фізичні бажання**. Навіть якщо він додає фразу «в ім'я Ісуса Христа» в кінці цієї молитви і щиро вірить, що Бог відповість на його молитву, чи зобов'язаний Бог виконати таке прохання? Виходячи з того, як скептики перекрутили Святе Письмо, Бог буде зобов'язаний задовольнити таке абсурдне прохання. Проте елементарне розуміння біблійного вчення про молитву швидко спростовує такий висновок. Одним із ключових аспектів молитви є причина звернення до Бога. Якщо той, хто звертається з проханням, керується егоїстичними, нечистими мотивами, то він не може сподіватися, що Бог задовольнить його благання. Яків дуже чітко висловив цей принцип: «Ви прагнете – і не маєте, вбиваєте й заздрите – і не можете осягнути. Ворогуєте і воюєте. Не маєте, тому що не просите; просите й не одержуєте, бо не на добро просите, а щоб **розтратити на ваші пристрасті**» (4:2–3). Егоїстичні амбіції, не мотивовані почуттям духовної турботи, зводять нанівець ефективність молитви.

Дії 8:9–25 надають адекватну ілюстрацію цієї істини. У цьому уривку чоловік на ім'я Симон займався чаклунством у Самарії, так що багато жителів міста були вражені його оманливими «магічними» чарами. Проте, коли до міста прийшов Пилип і проповідував євангеліє Ісуса Христа, велика кількість самарійців повірила і підкорилася істині, включаючи й Симона-ворожбита. Через деякий час до Самарії прийшли апостоли й поклали руки на деяких учнів, щоб передати їм духовні дари. Коли Симон побачив цю силу, він запропонував апостолам гроші, щоб

придбати собі здатність передавати людям духовні дари. Очевидно, він так і не позбувся старих звичок егоїстичного честолюбства. Петро дорікнув Симону за це і пояснив, що йому потрібно покаятися і благати Бога простити йому такі нечестиві думки та наміри його серця. Прохання Симона про владу передавати дари Святого Духа було відхилене не лише тому, що воно йшло врозріз із волею Бога, але й тому, що воно було обумовлено чисто егоїстичними мотивами.

До того ж Сам Ісус у Нагірній проповіді сказав, що молитви, які походять з егоїстичних мотивів, не будуть почуті: «І коли молитеся, не будьте, як ті лицеміри, котрі люблять молитися в синагогах і, стоячи на перехрестях широких вулиць, щоби показатися людям. Запевняю вас: вони одержують свою нагороду» (Матвія 6:5). Показові молитви лицемірів, керовані бажанням отримати схвалення громадськості, зводили нанівець ефективність їхніх прохань.

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ

Наполегливість прохання є ще одним фактором, який, згідно Біблії, впливає на ефективність молитви. Лука писав: «Він [Ісус] розповів їм притчу, що **треба завжди** молитися і не занепадати духом» (18:1). У притчі, яку Ісус розповів у цьому контексті, йдеться про вдову, яка звернулася з проханням до неправедного судді. Її прохання було благородним і слушним, але неправедний суддя не вважав себе зобов'язаним задовольнити його. Однак завдяки її наполегливості та «постійним приходам» до судді він зрештою задовольнив її клопотання. На це Ісус зауважив, що якщо навіть на неправедного суддю можна вплинути наполегливістю, то наскільки ефективнішою є наполеглива молитва доброчесної людини, звернена до праведного Судді всієї землі.

Ісус також розповів про чоловіка, який опівночі прийшов до свого сусіда й попросив дати йому хліба, щоб нагодувати гостя. Спочатку сусід відмовив йому у проханні, але згодом виконав його. Ісус сказав: «Кажу вам, якщо він не встане і не дасть йому заради дружби, то через його **настирливість** встане і дасть йому, скільки той потребує» (Луки 11:8). Ісус поєднав цю притчу з настановами бути наполегливими в проханнях до Бога (вірші 9–13). Фактично, у всьому Святому Письмі наполегливість відіграє важливу роль в ефективності молитви (див. Филип'ян 1:4; 1 Солунян 5:17; Ефесян 6:18; Луки 2:37).

МОЛИТОВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ

Один видатний письменник-атеїст їдко критикував концепцію ефективності молитви для досягнення будь-яких реальних результатів. Він зосередив свою увагу насамперед на «молитовному експерименті», у якому приблизно 1800 пацієнтів із захворюваннями серця були розділені на три групи: «до групи 1 належали пацієнти, за яких молилися, але вони не знали про це. За пацієнтів групи 2 (контрольної) не молилися, і вони не знали про це. За пацієнтів групи 3 молилися, і вони знали про це»[5]. Результати експерименту свідчать про те, що молитви за пацієнтів груп 1 і 3 не вплинули сприятливо на успішність результатів їхньої операції чи одужання. Тож, скептик зосередився на цих негативних результатах, натякаючи, що цей експеримент **доводить**, що молитва марна, а вчення Біблії на цю тему суперечить реальності. Він також процитував одного з релігійних людей, що молилися за пацієнтів, який сказав, що результати експерименту не похитнули його віру в ефективність молитви, а потім саркастично прокоментував: «Авжеж, ми знаємо з нашої віри, що молитва діє, тож якщо докази цього не підтвердять, ми будемо просто триматися своїх переконань, поки нарешті не отримаємо бажаний результат»[6].

Однак оцінка експерименту цим скептиком виявляє кричуще незнання справжньої позиції Біблії щодо молитви та повну неспроможність розглянути це питання з будь-якою науковою ретельністю. Будь-яка критика наукового експерименту, безумовно повинна включати знання та розуміння факторів, які можуть «спотворити» результати дослідження. Наприклад, якщо в Біблії прямо сказано, що є суттєва різниця між молитвами праведної людини та молитвами неправедної людини, то така інформація має бути врахована при проведенні точної оцінки будь-якого молитовного експерименту. Більше того, якщо в Біблії чітко зазначено, що мотиви, які спонукали до того чи іншого прохання, впливають на відповідь на нього, то формат «експерименту», у межах якого пропонувалися молитви, сам по собі буде поставлений під

сумнів і негативно вплине на точність результатів. До того ж, якщо в Біблії чітко сказано, що ті, хто молиться, повинні справді вірити, що Бог, згідно зі Своєю волею, виконає їхні прохання, тоді рівень віри кожного з членів «молитовних груп» також треба враховувати при аналізі результатів експерименту.

Будь ласка, не зрозумійте сказане неправильно. Неможливо дізнатися або порівняти «рівень віри» кожного члена молитовної групи, а тим більше рівень віри кожної окремої людини. Також було б неможливо спробувати вивчити різні аспекти життя тих, за кого молилися, і спробувати систематично задокументувати, як їхнє здоров'я чи хвороба вплине на здійснення Божої волі на землі. Ми не припускаємо, що той молитовний експеримент можна було б краще організувати, щоб можна було отримати точніші результати. Негативна відповідь на молитву не може слугувати доказом її неефективності, а лише свідчити про відсутність принаймні одного з біблійних критеріїв. Проте ми стверджуємо, що неспроможність скептиків всебічно розглянути біблійні пояснення щодо молитви та замовчування ними правдивих фактів про молитву не можна терпіти при будь-якій критиці наукового експерименту, і має бути показано, що вони не мають жодної цінності в дискредитації позиції Біблії щодо молитви. [Примітка: на жаль, деякі релігійні люди настільки неправильно зрозуміли біблійне вчення про молитву, що навіть спробували провести такий експеримент. Натомість було б розумно вважати, що багато людей, які стверджують, що захищають позицію Біблії щодо таких тем, як молитва, насправді завдають більше шкоди, ніж користі, спотворюючи істину].

ВИСНОВОК

Було б просто неможливо задокументувати мільйони випадків, коли молитви людей отримали позитивну відповідь. Біблія пропонує безліч прикладів, коли вірні послідовники Бога отримували відповіді на свої молитви, і сучасні християни можуть навести незліченну кількість таких прикладів зі свого життя. Однак правда і те, що Бог не завжди позитивно відповідає всім, хто звертається до Нього зі своїми проханнями. Скептикам дуже подобається витягувати з Біблії розрізнені вірші, спотворюючи справжню позицію Святого Письма щодо молитви та заявляючи, що Біблія не може бути Божим Словом, оскільки її вчення про молитву є «суперечливим» і не точно відображає те, що відбувається в реальному житті. Однак критичний розгляд тверджень скептиків швидко й чітко показує їх хибність. Вони є лише хиткою солом'яною хатинкою, збудованою власною уявою скептика, яку можна ефективно знищити. Точне відображення позиції Біблії щодо молитви виявляє її повну внутрішню послідовність і досконалу відповідність подіям реального життя. Біблія пояснює, що молитва не є магічним заклинанням, яке можна використовувати для досягнення власних егоїстичних амбіцій. Натомість дієва молитва походить від праведної людини, яка наполегливо молиться, владою Христа, згідно з Божою волею, безкорисливо і з вірою в те, що отримає відповідь на своє прохання.

[5:17] Двічі в Новому Заповіті ми читаємо про посуху за часів Іллі, яка тривала три з половиною роки. Ісус згадав про цей голод у промові до євреїв у Його рідному місті Назареті (Луки 4:25–26), а Яків згадав про це тут. Деякі мають проблеми з тривалістю посухи в «три роки й шість місяців», тому що в 1 Царів 18:1 сказано: «…**на третій рік**, до Іллі було Господнє слово, яке закликало: Піди і з'явися перед Ахабом, – Я пошлю дощ на поверхню землі». Незабаром після цього «почався великий дощ» (18:45). Питання в тому, чи пішов дощ «**на** третій рік» (1 Царів 18:1) чи **через** «три роки і шість місяців» (Луки 4:25; Якова 5:17)?

До цих подій Ілля пророкував Ахабу: «Нехай живе Господь, Бог Ізраїля… якщо в цих роках буде роса і дощ! Хіба що на *мій* приказ, на моє слово» (1 Царів 17:1). Після цього Бог наказав Іллі: «…повернися на схід і сховайся біля потоку Керіт» (17:3). Там він жив, харчуючись хлібом і м'ясом, які приносили йому круки двічі на день, доки «через *певний* час потік висох, бо на землі не було дощу» (17:7). Тоді Бог послав Іллю до Сарепти, де він жив у вдови та її сина. Коли дитина захворіла і померла, Ілля воскресив її з мертвих (17:17–24). Відразу після цієї події

натхненний автор записав: «І сталося, що по багатьох днях, **на третій рік**, до Іллі було Господнє слово, яке закликало: Піди і з'явися перед Ахабом, – Я пошлю дощ на поверхню землі!» (18:1).

Ті, хто стверджує, що Луки 4:25 і Якова 5:17 суперечать 1 Царів 18:1, **припускають**, що слова «на третій рік» стосуються тривалості посухи. Проте доказів на користь такого тлумачення немає. У 1 Царів 18:1 не сказано: «...на третій рік **посухи**», а лише «на третій рік». Беручи до уваги як безпосередній контекст, так і той факт, що спочатку не було поділу тексту на розділи, які б розділяли 1 Царів 17:24 і 18:1, найбільш природним тлумаченням є те, що Ілля був «на третьому році» **свого перебування в Сарепті**. Ілля, вдова, та її діти їли чудесним чином поповнене борошно **«(багато) днів»** (17:8–15). Через деякий час Ілля воскресив сина вдови. Потім **«по багатьох днях**… до Іллі було Господнє слово» (18:1). Розумно зробити висновок, що Ілля пробув у Сарепті більше двох років, оскільки «на третьому році» Бог відіслав його з Сарепти до Ахаба.

«Три роки і шість місяців», про які говорили Ісус і Яків, безумовно, могли включати й два з гаком роки, які Ілля провів у Сарепті, і кілька місяців, які Ілля прожив біля потоку Керіт. Хоча скептики радше припускають провину натхненного історика, Ісуса та Якова, вони не можуть надати реальних доказів справжньої біблійної суперечності.

[5:17–18] Зверніть увагу, що відповідь на молитву Іллі не була чудом. Вона прийшла через звичайні, повсякденні особливості створеного порядку речей – у цьому випадку над водою утворилася хмара, а потім збільшилася в розмірі та наповненості, коли вона рухалася над землею (1 Царів 18:44–45). Чудеса більше не потрібні, оскільки зникла їх мета; але Бог все одно відповідає на молитву природними засобами. Для обговорення чудес див. Спеціальний розділ на стор. 15 коментарів до 1 Коринтян.

5:20 aB NU-тексті – *його душу*.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. Francis Brown, S.R. Driver, and Charles Briggs (1993), *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* (Electronic Database: Biblesoft).
2. Ernst Jenni and Claus Westerman (1997), *Theological Lexicon of the Old Testament* (Peabody, MA: Hendrickson), 2:741-742.
3. Martin Luther (1978), *Large Catechism* (Saint Louis, MO: Concordia), стор. 98-99.
4. Там само, стор. 101-102.
5. Richard Dawkins (2006), *The God Delusion* (Boston, MA: Houghton Mifflin), стор. 66.
6. Там само.